

Tekst 2 Van de straat

Een infantiele samenleving met vroegoude kinderen

- 1 1 De volwassene van nu wil graag jong zijn; dit jeugdige sideaal heeft dwangmatige trekken
2 gekregen. Deze dwangmatigheid wordt zichtbaar in de fitnesscentra en uit zich opzichtig in de
3 seksuele inhaalprogramma's waarmee de massacultuur klanten werft. Op allerlei manieren streeft
4 men in alle bevolkingslagen naar verjonging. De tweedekansindustrie, die jeugdigheid aanreikt
5 door middel van kleding, vakanties, kuren en plastische chirurgie, heeft nog nooit zo gefloreerd als
6 tegenwoordig. Dat zegt wat over de mate waarin de eerste kans, en dat is de enige echte, gemist is.
7 Onvrede daarover is het belangrijkste motief voor de klandizie.
- 2 8 En dan te bedenken dat nog niet zo lang geleden de begrippen 'jeugd' en 'jeugdigheid' op
9 een heel andere manier met ongenoegen werden geassocieerd. Dat ongenoegen had te maken met
10 het gedrag van jongeren die creatief maar brutaal door de harde korst van (klein)burgerlijke
11 tradities en taboes heen probeerden te breken. Vandaag de dag is jeugdigheid – en daarbij de
12 behoefte om jong te blijven – steeds vaker het resultaat van een bangelijke aanpassing aan
13 commerciële tendensen: ze wordt verkregen via apothekersrecept en reisbureau, postorderbedrijf
14 en bouwpakket.
- 3 15 'De ontdekking van het kind' en, meer nog van de jeugd, de puberteit, moet worden
16 toegeschreven aan de burgerlijke cultuur van de achttiende eeuw (men leze de studies van Philippe
17 Ariès). Toen was de afstand tussen kind en volwassene langzaam maar zeker zó groot geworden
18 dat het traject dat beide levensfasen verbindt, niet langer vanzelfsprekend was. De opvoeding thuis
19 en op school moest ervoor zorgen dat er onderweg geen ongelukken gebeurden. Wat we sindsdien,
20 en vooral sinds de Romantiek, jeugdigheid noemen, is waarschijnlijk niets anders dan het
21 verlangen alle handleidingen in de prullenbak te gooien en het ver weg liggende doel op eigen
22 kracht te bereiken. Zoveel benauwende doelgerichtheid, zoveel kortzichtigheid, zoveel gemiste
23 kansen – dat riep om ongehoorzaamheid.
- 4 24 Vandaag de dag wordt jeugdigheid op een heel andere manier verkregen – en tegelijk om
25 zeep gebracht. Als reclamesjabloon belooft het jeugdige sideaal immuniteit aan wie zich aan de
26 richtlijnen onderwerpt. Het is erop gericht al het ver weg liggende, desnoods met geweld, uit de
27 weg te gaan. Het komt tegemoet aan de infantiele wens altijd te kunnen schuilen aan de veilige
28 moederborst, uit angst om in de verte te kijken en verantwoordelijk te moeten zijn voor het eigen
29 leven, uit onvermogen grenzen nieuwsgierig, monter en zonder complexen te overschrijden.
- 5 30 Hoe komt het toch dat de belofte van die eeuwige jeugd zo aantrekkelijk lijkt? Want het
31 bedrog ligt er duimendik bovenop – hoe komt het dan dat men dat niet doorziet? Waarom zou men
32 zich een schoonheidsideaal laten aanpraten dat zo evident getuigt van ongeluk en frustratie?
- 6 33 Het moet te maken hebben met een ander, schijnbaar tegengesteld verschijnsel. Niet alleen
34 wordt het ouder worden als schrikbeeld voorgesteld, jongeren moeten ook steeds vroeger
35 volwassen worden. En die ontwikkelingen sluiten elkaar niet uit. Juist omdat kinderen
36 tegenwoordig minder dan ooit de ruimte wordt gegund kind te zijn, en omdat ze dus vroeger dan
37 ooit oud en voltooid zijn, blijft er altijd iets knagen. Als volwassene missen ze iets wat ze nooit
38 gekend hebben en wat ze daarom ook niet als vanzelf vorm kunnen geven. Onvrede over
39 een ongelukkige jeugd, verbittering over wat er van hen is geworden, drijft hen niet zelden tot
40 dwangmatige ontkenning van het ouder worden. Ongecompliceerd oud worden is alleen
41 weggelegd voor wie ongecompliceerd jong is geweest.

Eindexamen Nederlands vwo 2002-I

havovwo.nl

- 7 42 Door het raam van mijn werkkamer zie ik af en toe een plukje jongens of meisjes
43 langskomen, op de fiets of de scooter, maar verder vertonen ze zich nauwelijks op straat, hier niet
44 en elders niet. In een paar decennia is het straatbeeld in Nederland drastisch gewijzigd. Nu is de
45 straat een verkeersader; als er geen verkeer doorraast, is hij leeg. Het contrast met de straat uit mijn
46 kinderjaren is groot. Verkeer was er vrijwel niet, wel krioelde het overal van de kinderen. We
47 speelden zonder volwassenen, die konden we missen als kiespijn. En trouwens, die hadden wel wat
48 anders aan hun hoofd.
- 8 49 Als ik die spelende kinderen die wij toen – in de jaren vijftig – waren, nu wat scherper in
50 beeld probeer te krijgen, is dat niet uit nostalgie maar omdat ik denk dat zelfs een summiere
51 vergelijking met de lege straat van nu al licht kan werpen op het vroeg oud worden van veel
52 jongeren. Elke dag, weer of geen weer, na school, op vrije middagen, in vakanties, altijd speelden
53 we op straat. Opgevoed werd er binnenshuis; de straat was een experimenteerveld. Al doende
54 ontdekte je welke regels en wetten een zekere eerbiediging verdienden en welke beter met de
55 vuilnisman mee konden.
- 9 56 De straat kende zijn materiële beperkingen, uiteraard. Jongeren van nu zouden zeggen: er
57 viel niks te beleven, maar die beperkingen stimuleerden de fantasie. Hij bood speelruimte in de
58 eigenlijke zin van het woord, juist omdat hij niet als speelruimte was gedefinieerd. Er stonden geen
59 rijksgekeurde klimrekken of wipkippen, er waren geen pedagogisch verantwoorde
60 hangplekvoorzieningen of schuttingen met een armzalig basketbalnetje. Niets was er
61 voorgeschreven, de straat was vrije ruimte.
- 10 62 Speelruimte bestond daar alleen in de creatieve kindergeest, die het verschil tussen het
63 bedoelde en het mogelijke gebruik van de dingen opheft. Naast de traditionele spelen als
64 knikkeren, tollen en hinkelen waren er spelen zonder regels. Of liever: ze konden alleen gespeeld
65 worden met ad-hocregels, die ook weer ad hoc konden worden bijgesteld. Het spannendst waren
66 die spelen waarbij een winkelier, bewaker van een fietsenstalling of melkboer met melkkar
67 ongevraagd, vaak zonder daar aanvankelijk erg in te hebben, in het spel werd betrokken. Dan was
68 het risico het grootst. Navenant was het plezier als de provocatie lukte en jij en je vriendjes aan de
69 wraak van je slachtoffer ontsnapten, hoewel het zo mogelijk nog leuker was als die ene dikkerd of
70 die eeuwige slome in zijn kraag werd gevat.
- 11 71 Essentieel is: de spelen waren niet door pedagogen bedacht, het waren geen rollenspelen,
72 ze dienden geen pedagogisch doel. We leerden bijvoorbeeld niet: 'faalangst te overwinnen',
73 'assertief te zijn', 'conflicten door gereguleerde groepsgesprekken op te lossen'. Nee, er stond
74 werkelijk iets op het spel: we begaven ons spelenderwijs in de serieuze wereld van de
75 volwassenen. We verkenden grenzen en leerden ons daarnaar gedragen.
- 12 76 Het niet-beoogde rendement was groot. Alles wat men nu moeizaam, als willekeurige
77 regels en voorschriften, als 'normen en waarden', in het ervaringsloze kinderhoofd probeert te
78 proppen was toen een gratis en beproefd bijproduct van het spel op straat. Dat is nu dus verleden
79 tijd. De straat is leeg.

- 13 80 Ouders plannen de komst van kinderen – vroeger kregen ze die gewoon – en gedragen zich
81 als projectontwikkelaars: voor elk onderdeel van de productie huren ze gespecialiseerde
82 flexwerkers; zelf volgen ze het project 'kind' op gepaste afstand. Bij tegenvallende resultaten
83 halen ze verhaal bij de scholen en instellingen waaraan ze de opvoeding hadden uitbesteed. Nog
84 voor het kind de kans heeft gehad een beetje dommig om zich heen te gaan zitten koekeloeren,
85 wordt het genadeloos ondergedompeld in een eindeloos wisselbad van programma's en tests. Niets
86 wordt meer aan het toeval overgelaten, niets zal het kind te kort komen.
- 14 87 Wat een kind kon zijn, weten we nauwelijks meer. De onbegrensde van de kindertijd,
88 het ongebondene en onbeknotte ervan roepen nu hoofdzakelijk irritatie op. Onbewust herinnert het
89 ongecontroleerde bestaan van het kind de hedendaagse volwassene aan mogelijkheden die hij bij
90 zichzelf hardhandig heeft verdrongen, maar die hij intuïtief en met schrik herkent bij de niet- of
91 halfaangepasten. Om dat spookbeeld te verdrijven moet het kind zo snel mogelijk op hem gaan
92 lijken.
- 15 93 De onuitputtelijkheid van het kind krijgt daarbij een geheel nieuwe betekenis: die ligt nu in
94 zijn mogelijkheden als consument en kleine investeerder. Men heeft het kind nu pas werkelijk
95 ontdekt: als economische factor van de eerste orde.
- 16 96 Dat het kind daarvoor zwicht, is logisch: het heeft nooit de kans gekregen de bedrieglijke
97 aard van zijn verleider te onderkennen, niet de ruimte te fantaseren over werkelijk beloftevolle
98 uitzichten, niet de vrijheid zich te verlustigen in gevaarlijke, duizelingwekkende verten, terwijl
99 toch alleen die dromen en fantasieën het verlaten van het infantiele stadium als begerenswaardig
100 avontuur kunnen voorstellen.
- 17 101 Nu krijgt het elke 'verte' via een klik op de muis onmiddellijk thuisbezorgd, zodat alles
102 wat haar ooit begerenswaardig maakte, is verdwenen: al het ongewisse en ongrijpbare dat het
103 gevoelige kind veranderde in een dagdromende cartograaf. Als alles dichtbij is, doet niets meer
104 een beroep op de fantasie. Het kind weet niet beter of het is altijd al een volwassene in het klein.
105 Daarvan moet het wel illusieloos en depressief worden.
- 18 106 Alles lijkt keurig geregeld – van een afstand. Maar wie dichterbij komt, ziet dat de onvrede
107 zich daarbinnen snel ophoopt. En het kan niet anders of die komt ooit naar buiten, als min of meer
108 beschaafde geldingsdrang of regelrechte agressieve wraaklust. De tweedekansindustrie gaat
109 gouden tijden tegemoet: sportscholen, beautyfarms, therapeutische centra, cursusinstellingen,
110 survivalbedrijven en bovenal de kitsch- en seksindustrie zullen floreren als nooit tevoren. Want ze
111 zullen gezien worden, de gekrenkte proleten aller standen. De meesten zullen als kind niet of
112 nauwelijks buiten hebben gespeeld – het hoeft niet te verbazen als ze de straat straks skatend en
113 racend, imponerend en intimiderend voor zich opeisen.

*naar: Cyriel Offermans
uit: Vrij Nederland, 31 maart 2001*

*De teksten die voor dit examen gebruikt zijn, zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor het examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de vermelde bronnen.
De Cevo is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.*

■ Tekst 2 Van de straat

- 22p **23** □ Maak een goedlopende samenvatting in correct Nederlands van maximaal 200 woorden van de tekst *Van de straat*. Zorg ervoor dat deze samenvatting begrijpelijk is voor iemand die de oorspronkelijke tekst niet kent. Uit de samenvatting moet voor iemand die de oorspronkelijke tekst niet gelezen heeft, duidelijk worden:
- welk verschijnsel zich bij de hedendaagse volwassenen voordoet;
 - welke verklarende rol hun kindertijd hierbij speelt;
 - welke drie veranderingen zich in de kindertijd hebben voorgedaan sedert de jaren '50; zet vroeger en nu tegenover elkaar en maak duidelijk wat de gevolgen zijn;
 - voor welke verdere ontwikkeling gevreesd wordt.